

KONKLUZJE RADY**z dnia 30 maja 2016 r.****w sprawie rozwijania – poprzez kształcenie i szkolenie – umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia**

(2016/C 212/05)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

POWOŁUJĄC SIĘ NA:

- Artykuł 2 Traktatu o Unii Europejskiej, który stwierdza, że Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości,

UWZGLĘDNIAJĄC:

- Deklarację paryską z dnia 17 marca 2015 r. ⁽¹⁾, która zwraca uwagę, że należy „wspierać rozwój krytycznego myślenia i osądu u dzieci i młodzieży, tak by – zwłaszcza w kontekście internetu i mediów społecznościowych – były w stanie zrozumieć realia, odróżnić fakty od opinii, rozpoznać propagandę oraz oprzeć się wszelkim formom indoktrynacji i mowy nienawiści”;
- Wspólne sprawozdanie ET 2020 z dnia 15 grudnia 2015 r. ⁽²⁾, które jako jeden z kluczowych priorytetów nowego cyklu roboczego (2015–2020) wyznacza wdrażanie deklaracji paryskiej w formie „wspólnych analiz, partnerskiego uczenia się, spotkań, upowszechniania dobrych praktyk oraz konkretnych działań wspartych finansowaniem”;
- Rezolucję Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 24 lutego 2016 r. w sprawie promowania w UE rozwoju społeczno-gospodarczego i włączenia poprzez edukację ⁽³⁾, w której to rezolucji znalazło się zobowiązanie, „by zwiększyć umiejętności cyfrowe młodych ludzi i umiejętność korzystania z mediów, a także zdolność do krytycznego myślenia, wraz z umiejętnościami społecznymi i kompetencjami obywatelskimi”;

ORAZ W ŚWIETLE

- Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie ⁽⁴⁾, w którym to zaleceniu wskazano, że wszyscy obywatele powinni zdobyć m.in. następujące kompetencje kluczowe: „kompetencje cyfrowe”, które wymagają „krytycznej i refleksyjnej postawy w stosunku do dostępnych informacji oraz odpowiedzialnego wykorzystywania mediów interaktywnych; kompetencje społeczne i obywatelskie”, m.in. zdolność do „rozumienia różnych punktów widzenia” oraz „gotowość do poszanowania wartości innych osób”; a także „świadomość i ekspresję kulturalną”, na które składa się m.in. „poczucie tożsamości jako podstawa szacunku i otwartej postawy wobec różnorodności”;
- Konkluzji Rady z listopada 2012 r. w sprawie europejskiej strategii na rzecz lepszego internetu dla dzieci ⁽⁵⁾, w których to konkluzjach podkreślono, że „ważną rolę do odegrania mają sektor edukacji i rodzice: muszą pomóc dzieciom w korzystaniu z możliwości internetu w użyteczniejszy i bardziej kreatywny sposób, a także w rozpoznawaniu zagrożeń w internecie i radzeniu sobie z nimi; ponadto wskazano, że sami nauczyciele i rodzice potrzebują wsparcia oraz przeszkolenia, po to by nadążyć nie tylko za szybkimi i nieprzewidywalnymi zmianami w »wirtualnym« życiu dziecka, lecz także za wciąż ewoluującymi nowymi technologiami”;
- Komunikatu Komisji ze stycznia 2014 r. pt. „Zapobieganie radykalizacji prowadzącej do terroryzmu i brutalnego ekstremizmu” ⁽⁶⁾, w którym to komunikacie wśród głównych działań mających zapobiegać radykalizacji wymieniono „ściślejszą współpracę ze społeczeństwem obywatelskim i sektorem prywatnym w celu rozwiązywania wyzwań związanych z internetem oraz zintensyfikowanie działań w celu zachęcenia młodych ludzi do krytycznego myślenia na temat ekstremistycznych ideologii”;
- Konkluzji Rady z listopada 2014 r. na temat europejskiej polityki audiowizualnej w erze cyfrowej ⁽⁷⁾, w których to konkluzjach zwrócono się do Komisji i państw członkowskich, by „promowały dobre praktyki i badania w zakresie włączania umiejętności korzystania z mediów do formalnego kształcenia i szkolenia oraz do uczenia się pozaformalnego i nieformalnego”;

⁽¹⁾ Deklaracja w sprawie promowania – poprzez edukację – postaw obywatelskich oraz wspólnych wartości, którymi są wolność, tolerancja i niedyskryminacja (Paryż, dnia 17 marca 2015 r.).

⁽²⁾ Dz.U. C 417 z 15.12.2015, s. 25.

⁽³⁾ Dz.U. C 105 z 19.3.2016, s. 1.

⁽⁴⁾ Dz.U. L 394 z 30.12.2006, s. 10.

⁽⁵⁾ Dz.U. C 393 z 19.12.2012, s. 11.

⁽⁶⁾ Dok. 5451/14.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 433 z 3.12.2014, s. 2.

— Konkluzji Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie w sprawie roli sektora młodzieżowego w zintegrowanym międzysektorowym podejściu do zapobiegania i zwalczania radykalizacji młodych ludzi prowadzącej do przemocy⁽¹⁾, w których to konkluzjach zwrócono się do państw członkowskich i Komisji, by wspierały młodych ludzi w „zwalczaniu wpływów ekstremistycznych w internecie i w mediach społecznościowych oraz w rozwijaniu krytycznego myślenia oraz odpowiedniej wiedzy, umiejętności i kompetencji pozwalających rozumieć różne źródła i programy kryjące się za dostarczaniem informacjami, w tym propagandę i mowę nienawiści”.

UWAŻA, ŻE:

Internet – a zwłaszcza media społecznościowe – oferuje bezprecedensową, niemal nieograniczoną możliwość dzielenia się wiedzą i pomysłami. Sieci te, zapewniając natychmiastowy dostęp do olbrzymiej ilości informacji i szerokiej gamy źródeł, mogą mieć istotny wpływ na opinie, postawy i poglądy. Stanowią także platformę, na której każdy może sam tworzyć, wymieniać i publikować treści, pomagają więc rozbudzać talent, ożywiać kreatywność i promować innowacyjność.

Dzisiejszy świat cechuje się łatwym, nieprzerwanym dostępem do internetu, ludzie zaś – zwłaszcza młodzi – coraz więcej czasu spędzają *on-line* (2). Na znaczeniu zyskują społeczności i kontakty wirtualne, głównie w mediach społecznościowych i poprzez komunikatory.

MAJĄC TO NA UWADZE, ODNOTOWUJE RÓWNIEŻ, ŻE:

Umiejętność korzystania z mediów – czyli wszelkie umiejętności techniczne, poznawcze, społeczne, obywatelskie i kreatywne, które pozwalają nam docierać do tradycyjnych i nowych mediów (3), poddawać je krytycznej ocenie oraz wchodzić z nimi w interakcję – nabiera coraz większego znaczenia. Ściśle wiąże się z aktywnym uczestnictwem w życiu demokratycznym, z poczuciem obywatelstwa oraz ze zdolnością do krytycznego, niezależnego osądu i autorefleksji, a tym samym może zwiększać odporność młodych ludzi na ekstremistyczny przekaz i dezinformację.

Zasadniczym komponentem umiejętności korzystania z mediów są kompetencje cyfrowe, które obejmują posługiwanie się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi w sposób pewny, kreatywny, a zarazem krytyczny. Niski poziom kompetencji cyfrowych może osłabiać pozycję danej osoby nie tylko na rynku pracy – na którym niemal wszystkie zawody wymagają pewnego stopnia kompetencji cyfrowych – lecz także w społeczeństwie. Istnieje zatem wyraźny związek między poszerzaniem kompetencji cyfrowych a działaniami na rzecz społeczeństwa bardziej włączającego i spójnego.

Umiejętność korzystania z mediów – generalnie związana z umiejętnością czytania i pisania oraz z umiejętnościami komunikacyjnymi – obejmuje też inne kompetencje kluczowe, zwłaszcza „kompetencje społeczne i obywatelskie”, które w wyraźny sposób łączą się z krytycznym myśleniem i sprawiają, że ludzie cenią różnorodność oraz szanują poglądy i wartości innych osób, a także „świadomość i ekspresję kulturalną”, które opierają się na umiejętności porównania własnego sposobu wyrażania poglądów ze sposobami ekspresji innych osób, w tym osób z innych środowisk kulturowych.

PRZYRNAJE, ŻE:

Choć kompetencje cyfrowe stają się coraz bardziej nieodzowne, niepokojąco wiele osób wciąż nie opanowało ich nawet na podstawowym poziomie (4), przez co grozi im bezrobocie i wykluczenie społeczne. Może się to przyczynić do powstania przepaści cyfrowej, ta zaś może skutkować nierównościami społeczno-ekonomicznymi i stwarza oczywiste wyzwania dla naszych systemów kształcenia i szkolenia.

Internet i media społecznościowe przynoszą wiele korzyści i szans, ale jednocześnie stanowią źródło potencjalnych zagrożeń i niebezpieczeństw, głównie dlatego, że zawierają treści nieodpowiednie czy nawet szkodliwe dla dzieci i młodzieży, w tym mowę nienawiści i treści trywializujące przemoc. Inne niepożądane zjawiska to nagabywanie przez internet oraz cyberprzemoc, które mogą znacznie wpłynąć na dobrostan i rozwój dzieci oraz negatywnie odbić się na ich wynikach w nauce.

(1) Dok. 9640/16.

(2) Ponad połowa Europejczyków – w większości młodzież – korzysta z sieci społecznościowych. Mediów społecznościowych używa 84 % Europejczyków w wieku poniżej 30 lat, a im niższa grupa wiekowa, tym odsetek ten bliższy jest 100 %.

(3) Umiejętności te pozwalają myśleć krytycznie podczas uczestnictwa w życiu ekonomicznym, społecznym i kulturalnym oraz aktywnego udziału w procesach demokratycznych. Koncepcja ta odnosi się do różnego rodzaju mediów: telewizji, wideo, radia, prasy, i różnych kanałów: tradycyjnych, internetowych, społecznościowych. Uwzględnia też potrzeby wszystkich grup wiekowych.

(4) 40 % obywateli UE nie ma żadnych umiejętności cyfrowych lub ma je niskie, tymczasem szacuje się, że ok. 90 % zawodów w UE wymaga przynajmniej pewnego ich stopnia. Nabycie tych umiejętności staje się więc nieodzownym warunkiem zyskania i zachowania szans na zatrudnienie.

W kontekście niedawnych zamachów terrorystycznych w Europie oraz innych przypadków brutalnego ekstremizmu szczególnie niepokój wzbudził fakt, że internet i media społecznościowe w bezprecedensowy sposób umożliwiają wszelkiego rodzaju grupom ekstremistycznym szerzenie nienawiści, nawoływanie do przemocy oraz znajdowanie odbiorców wśród rozgoryczonej młodzieży. Tego rodzaju radykalizacja prowadząca do przemocy często ma wymiar ponadnarodowy: siatki ekstremistów nawiązują kontakt ponad granicami z podatną na zagrożenia młodzieżą. Choć jest mało prawdopodobne, by rosnący poziom wykształcenia zahamował wszelkie formy brutalnego ekstremizmu, kształcenie i szkolenie mogą i powinny zapobiegać radykalizacji.

ZGADZA SIĘ, ŻE:

Kształcenie i szkolenie – w ramach swojej ogólnej misji, którą jest przygotowywanie młodych ludzi do życia w społeczeństwie i do udziału w rynku pracy oraz wspieranie ich w dążeniu do samorealizacji – mają do odegrania ważną rolę: pomóc młodym ludziom w nabywaniu umiejętności korzystania z mediów oraz w stawianiu się odpowiedzialnymi obywatelami przyszłości.

Jednym z kluczowych elementów misji kształcenia i szkolenia jest wpajanie młodym ludziom wartości podstawowych, takich jak wartości zapisane w Traktacie o Unii Europejskiej, oraz kształtowanie i podtrzymywanie otwartości i dociekliwości, które wraz z umiejętnością niezależnego i krytycznego myślenia pozwalają dokonywać racjonalnych ocen na podstawie wiedzy opartej na faktach, a także opierać się ekstremistycznemu przekazowi, indoktrynacji i dezinformacji oraz je zwalczać.

Aby adekwatnie odpowiedzieć na potrzeby, pracownicy sektora kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach muszą dotrzymać kroku tym szybkim zmianom i zapewnić osobom uczącym się kompetencje – wiedzę, umiejętności i postawy – oraz wartości niezbędne do tego, by docierać do informacji i innych treści medialnych – zwłaszcza w kontekście internetu i mediów społecznościowych – interpretować je, tworzyć i z nich korzystać w sposób bezpieczny i odpowiedzialny.

Ważne mogą się okazać kompleksowe podejścia typu „szkoła jako całość”, angażujące całą społeczność szkolną i inne zainteresowane podmioty, gdyż uczenie się odpowiedzialnego korzystania z internetu i mediów społecznościowych często ma miejsce poza szkołą w kontekście pozaformalnym i nieformalnym.

Z NALEŻYTYM POSZANOWANIEM ZASADY POMOCNICZOŚCI ZWRACA SIĘ DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH, BY:

1. Zachęcały do dostatecznego zwracania uwagi na rozwijanie umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia w kształceniu i szkoleniu na wszystkich poziomach, w tym w ramach edukacji obywatelskiej i medialnej.
2. Starały się podnosić poziom kompetencji cyfrowych wśród osób uczących się w każdym wieku – w perspektywie uczenia się przez całe życie – mając przy tym na względzie, że od tego w dużej mierze zależą ich większa zdolność do aktywnego uczestnictwa w demokratycznym życiu naszych nowoczesnych społeczeństw oraz wzrost ich szans na zatrudnienie.
3. Rozważyły stosowanie – obok krajowych ram i narzędzi – europejskich ram kompetencji cyfrowych dla obywateli oraz opracowanych przez Radę Europy ram kompetencji kultury demokratycznej, a także opracowanych przez UNESCO globalnych ram oceny umiejętności korzystania z mediów i informacji.
4. Sprzyjały społecznie bezpiecznemu środowisku edukacyjnemu – w sieci i poza nią – w którym można by otwarcie dyskutować o kontrowersyjnych kwestiach i chronić wolność słowa, i przygotowały nauczycieli do inicjowania i moderowania takich dyskusji.
5. Poprzez kształcenie i doskonalenie zawodowe wspierały nauczycieli i liderów edukacyjnych na wszystkich poziomach kształcenia i szkolenia w rozwijaniu własnych kompetencji cyfrowych oraz umiejętności pedagogicznych potrzebnych do posługiwania się w programach nauczania nowymi technologiami i otwartymi zasobami edukacyjnymi oraz do skutecznego podejmowania problemu umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia z osobami uczącymi się w różnym wieku i z różnych środowisk.
6. Nawiązały kontakt z rodzicami i innymi zainteresowanymi stronami w społeczeństwie, aby ograniczyć międzypokoleniową przepaść cyfrową i sprzyjać wspólnej kulturze dialogu i wzajemnego zrozumienia.
7. Wzmacniały dialog, współpracę i partnerstwa między sektorem kształcenia i szkolenia a sektorem mediów – w tym dziennikarzami – oraz wszystkimi innymi stosownymi zainteresowanymi stronami, w tym społeczeństwem obywatelskim i organizacjami młodzieżowymi, gdyż skuteczny rozwój umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia wymaga podejścia interdyscyplinarnego, a ważną rolę w tym zakresie mogą odegrać uczenie się pozaformalne i nieformalne.
8. Zachęcały do innowacyjnego, kreatywnego i partycypacyjnego rozwijania umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia w kształceniu i szkoleniu, np. przeprowadziły badania i rozpoznały, jak w zwiększaniu otwartości na inne kultury i aktywności obywatelskiej mogłyby pomóc kultura i sztuka, podejścia międzykulturowe oraz szkolna twórczość medialna.

ZWRACA SIĘ DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH I KOMISJI, BY W RAMACH SWOICH KOMPETENCJI:

1. W kontekście strategicznych ram ET 2020 nadal promowały partnerskie uczenie się, w tym zbieranie i rozpowszechnianie sprawdzonych rozwiązań z zakresu umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia, a szczególną uwagę zwróciły na skuteczne docieranie do osób uczących się znajdujących się w niekorzystnej sytuacji lub zagrożonych marginalizacją.
2. Zadbały na szczeblu UE o spójność polityk z zakresu umiejętności korzystania z mediów, tak aby prace eksperckie prowadzone w stosownych dziedzinach polityki, takich jak polityka edukacyjna, młodzieżowa, kulturalna i audiowizualna oraz przeciwdziałanie terroryzmowi, były komplementarne, z uwzględnieniem specyfiki sektora kształcenia i szkolenia.
3. Wspierały wysiłki służące wyposażaniu nauczycieli w umiejętności i narzędzia potrzebne, by skutecznie podejmować problem umiejętności korzystania z mediów i umiejętności krytycznego myślenia z osobami uczącymi się w różnym wieku i z różnych środowisk, m.in. poprzez wykorzystanie portalu School Education Gateway i promowanie partnerskiego uczenia się za pośrednictwem platformy e-Twinning.
4. Kontynuowały współpracę z innymi forami wielostronnymi, takimi jak Rada Europy⁽¹⁾, UNESCO i OECD, oraz miały na względzie ich prace, jako że przedmiotowe wyzwania są ponadgraniczne i dotyczą zarówno państw Unii Europejskiej, jak i państw spoza niej.
5. Zachęcały, by do wspierania działań wykorzystać możliwości finansowe oferowane przez wszelkie stosowne fundusze i programy UE, zwłaszcza Erasmus+, instrument „Łącząc Europę”, europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne, „Horyzont 2020”, „Kreatywną Europę” oraz „Europę dla obywateli”.

⁽¹⁾ Zwłaszcza w kontekście Strategii na rzecz praw dziecka 2016–2021 – przyjętej przez Komitet Ministrów w dniu 2 marca 2016 r. – która porusza kwestię ochrony i promowania praw dziecka w otoczeniu cyfrowym.